

Kerk Middelbert gerestaureerd

In de kerk van Middelbert zijn schilders en orgelbouwers nog druk bezig om de laatste hand te leggen aan de restauratie van deze al erg oude en bijzonder interessante kerk. Het is eigenlijk heel verrassend zo'n dorpskerk, met de begraafplaats er om heen en omzoomd door oude bomen, zo vlak bij de stad. De kerk van Middelbert is het tiende object, dat de Stichting Oude Groninger Kerken gerestaureerd heeft. Daarom zal de overdracht op 1 december a.s. ook extra accent krijgen.

Geen wonder dat de plaatselijke commissie spoorslags allerlei activiteiten op touw heeft gezet, om de kerk uit de anonimiteit te halen en zoveel mogelijk mensen uit Middelbert en omgeving, maar vooral ook uit de nieuwe stadswijk Lewenborg voor de kerk te interesseren.

Secretaris J. J. Groenbroek van de Plaatselijke Commissie Middelbert: „De kerk zal voor allerlei culturele doeleinden worden gebruikt en krijgt zo een functie voor het hele gebied rond Middelbert en daardoor ook voor Lewenborg. Evenementen als orgelconcerten, koffieconcerten met kamermuziek, zanguitvoeringen, lekespelen, tentoonstellingen en andere culturele manifestaties komen juist in de sfeer van een middeleeuws kerkje als dat van Middelbert bijzonder goed tot hun recht.”

De kerk van Middelbert dateert in eerste opzet uit de eerste helft van de 13e eeuw. Het bouwwerk onderging in de loop der eeuwen enkele forse wijzigingen. In 1974 verkeerde het in een dermate slechte toestand, dat een grondige restauratie noodzakelijk was geworden. Daartoe werd de kerk overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken.

Onder leiding van het architectenbureau Dubbeling Partners BV uit Groningen,

werd door het bouwbedrijf Schakel uit Exmorra de restauratie aangepakt op 30 juni 1975, nadat reeds in 1974 noodherstel aan het dak had plaatsgevonden.

Architect B. Raangs vertelde me, dat de restauratie in twee fasen is geschied. Allereerst werden de muren ontleisterd, vervolgens toren en dakruiters aangepakt en tenslotte de kerk van binnen opgeknapt.

Toen de warmrode kloostermoppen vrij gaaf onder de pleister vandaan waren gekomen, werd besloten, de gevels niet opnieuw te bepleisteren, met uitzondering van de voorgevel. De dakbedekking werd hierbij aangepast: de oude leibedekking werd vervangen door blauwe verglaasde pannen.

We hebben hier niet te maken met een oorspronkelijke, middeleeuwse gevel. Onder het stucwerk zit een 18e eeuwse gevel, die volgens de gedenksteen boven de ingang in 1731 is aangebracht en in 1905 werd bepleisterd. De 18e eeuwse vensters werden vervangen door de huidige drie rondboogramen.

Ook de ingang stamt uit 1731. Resten van vroegere ingangen zijn te vinden in de zuidgevel. De voorgevel is gerestaureerd naar de toestand van 1905, d.w.z. met stucwerk.

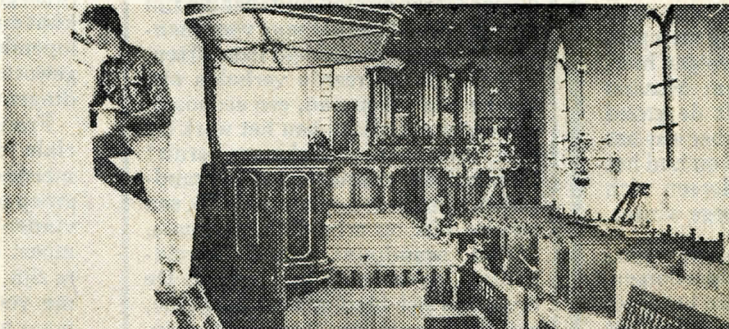
De torenspits boven de westgevel stamt uit 1683. Voor de Reformatie stond naast de kerk een eenvoudige houten stelling als klokkestoel. Later raakte deze in verval en is gesloopt. In

1626 werd een los van de kerk staande toren gebouwd, die spoedig weer verdween.

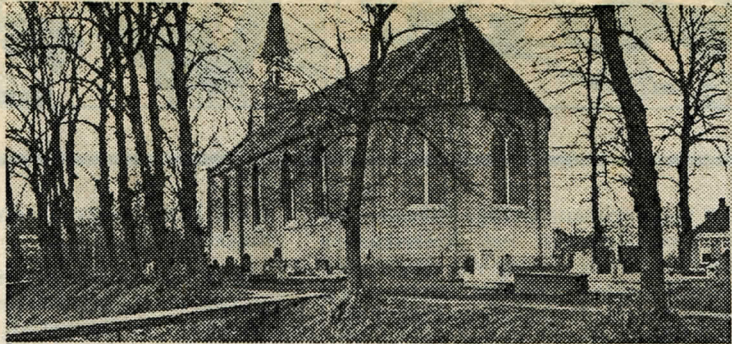
B. Raangs: „De hele restauratie heeft anderhalf miljoen gulden gekost, inclusief restauratie van het orgel. Interessante dingen, die te voorschijn kwamen zijn bij deze restauratie naar voren gehaald. We hebben geprobeerd het 18e eeuwse interieuraspect accent te geven. Het oudste deel van de kerk dateert uit 1200. Aan welke heilige de kerk destijds is toegewijd geweest, weten we niet. Daar zijn ook bij de restauratie geen aanwijzingen voor tevoorschijn gekomen. Er moest in 1225 een uitbreiding zijn geweest. De toren is midden 17e eeuw, de voorgevel dateert uit 1731, het koor uit 1767. De kerk doet sterk denken aan een 18e eeuwse zaalkerk, met elementen er in van oude kerken.”

Het interieur doet verrassend aan, vanwege de prachtige kleurencombinaties. De banken uit 1753, in essen-geel, met zwarte biezen en knoppen; de preekstoel in Lodewijk XIV-stijl uit 1743, uitgevoerd in zwart met gouden biezen; de blauwe balken-zoldering; het mahonie-rood van het orgel en de combinatie van essen-geel met mahonie-rood van het schotwerk onder de orgelgalerij.

Bijzonder zijn verder het vaste avondmaalsmeubilair in het koor, met een grote U-vormige tafel en vier avondmaalsbanken met spijlen-

Schilders zijn bezig de laatste hand te leggen aan het verrassende interieur.

Het oude kerkje in Middelbert is grondig gerestaureerd.

leuningen, het 18e eeuwse doophek, de gesneden opzetstukken op twee herenbanken met de opschriften: „Kerkvoogden en notabelen” en „Kerkeraad”, de twee-armige koperen kaarsenhouder op de preekstoel, de draaibare wandarmen voor kaarsenverlichting en drie koperen lichtkronen.

In het oogspringend zijn de vijf wijdingskruisen, die na een zorgvuldig onderzoek onder de pleisterlagen tevoorschijn kwamen. Verdere muurschilderingen werden daarbij niet aangetroffen. Ook kwamen verschillende nisjes tevoorschijn, waarschijnlijk voor kaarsen bestemd (zgn „apostellichtjes”).

Het middenpad van de kerk is belegd met grijze gesmoorde plavuizen, met aan beide zijden geel en groen verglaasde plavuizen, die onder de geheel verzakte tegelvloer uit 1905 bleken te zitten. Zo is de situatie van eind 18e / begin 19e eeuw hersteld. Ook de in deze vloer gevonden grafzerken zijn opnieuw opgenomen. Binnen het doophek bevinden zich o.a. enkele interessante grafzerken uit de 17e eeuw. In de zijpaden liggen twee in de bodem teruggevonden rood-zandstenen sarcofaagdeksels, die blijkens de vijf daarin aangebrachte wijdingskruisjes als altaarstenen zijn gebruikt. Van het hoofdaltaar werd geen enkel spoor meer teruggevonden.

J. J. Groenbroek : „Het orgel is in 1822 vervaardigd door de Groninger orgelmaker J. W. Timpe, voor een bedrag van f 3150,-. Timpe was meesterknecht van H. H. Freytag en stond zo

rechtstreeks in de traditie van de Groninger Schnitger-school. Het orgel van Middelbert kan worden beschouwd als het meest origineel bewaard gebleven orgel van Timpe. Het instrument is onder adviseurschap van Klaas Bolt hersteld door de firma Mense Ruiter Orgelmakers BV uit Groningen.“

De heer Groenbroek vertelde me over de officiële overdracht, dat deze op donderdag 1 december a.s., om 14.00, zal plaats vinden. De kerk zal voor gebruik worden vrijgegeven door de heer Jhr. Ir. L. L. M. van Nispen tot Sevenaar, Directeur Monumentenbeheer van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Ook belangstellenden uit Middelbert en omgeving zijn daarbij welkom.

Op zaterdag 10 december a.s. (van 14.00 tot 17.30 uur) wordt „open huis” gehouden. Het orgel zal bespeeld worden en de heer Ing. C. G. Reinders uit Middelstum, conservator van het museum „Het Hogeland” te Warffum, zal vanaf 16.30 uur di-a's vertonen van een aantal oude Groninger kerken.

Een eerste koffieconcert vindt plaats op zondag 11 december, 11.30 uur.

De Hervormde Gemeente zal vanaf januari 1978 weer tweemaal per maand in deze kerk een dienst houden. Een openingsdienst zal plaats vinden op zondag 18 december 's avonds om acht uur.

De bedoeling is om op 26 februari a.s. een „Grunneger Dainst” te houden.